

BEKJEMPELSE AV KJEMPESPRINGFRØ

Av FAGUS-rådgiver Inger Sundheim Fløistad, biolog Bård Bredesen og anleggsgartnermester Tore Felin.

Kjempespringfrø *Impatiens glandulifera* blir 70-150 cm høy. Planten er ettårig og spres kun med frø. En enkelt plante kan produsere 800 frø. Den modne, grønne frøkapselen åpner seg ved berøring og kaster frøene opp til 4-6 m. Stengelen er svært saftfull og sprø med mørkegrønne blader som er motsatte eller tre i krans. Blomstene er røde til rosa, og kan bli hvite, med grov, rett spore. Planten har et svært grunt rotsystem. Kjempespringfrø er innført som prydblade fra Himalaya. Den er naturalisert i fuktig skog og våt eng, på flommark, vannkanter, brakkmark og grøfter og i vegkanter. Arten er i rask spredning og representerer et miljøproblem fordi den kan danne tette bestand som skygger ut andre planter. På den måten kan den endre vegetasjonen langs vassdrag og true andre arter. I tette bestand uten undervegetasjon kan erosjon oppstå når plantene visner ned etter den første høstfrosten. Kjempespringfrø, som er i nær slekt med vår naturlig hjemmehørende springfrø, kan neppe forveksles med andre planter.

Siden vannmiljø, men også veg er viktige spredningskorridorer, må det ved funn av kjempespringfrø også søkes etter planter utenfor kjent forekomst. Langs veg bør det søkes 1-200 m i kjøreretningen og langs vassdrag bør det søkes nedstrøms til sjøen eller nærmeste vann. Når tiltak settes inn må en også sjekke oppstrøms for eventuelle spredningskilder.

Flytting av jordmasser og hageavfall kan bidra til å spre frø. Det bør derfor utvises forsiktighet ved graving og flytting av masser der det er grunn til å tro at det har vokst kjempespringfrø. Maskiner, utstyr og personlig verneutstyr kan bidra til spredning av frø. Ta forholdsregler og rengjør!

Kartlegging av bestand, målretta tiltak og oppfølging på disse lokalitetene vil være den beste måten å få kontroll med kjempespringfrø.

Frøspredning

Om plantene lukes eller slås under blomstring, vil de kunne utvikle spiredyktige frø. Derfor er det for seint å

sette inn tiltak når plantene har blomstret i to uker eller mer. Hvis tiltakene settes inn på planter som har blomstret en stund, må avklippet samles i tette sekker og leveres til forbrenning. Frøene er spiredyktige i to år, så områder hvor bekjempelse har vært gjennomført må følges opp i tre vekstsesonger.

Foto: Hege Abrahamsen

Målsetting

Når tiltak settes inn mot kjempespringfrø må målsettingen være å hindre ytterligere spredning, og på sikt å utrydde forekomsten. Erfaring viser at dette er mulig dersom tiltak følges godt opp.

Bekjempelsesmetoder

Kjempespringfrø må bekjempes tidlig i, eller helst før, blomstringsperioden og tiltakene må utføres minst så godt at ingen planter rekker å utvikle spiredyktige frø. Plantene kan stå i blomst samtidig som deler av planta er klar til å kaste frø. Nyoppdagete, gjenoppdagete og allerede kjente forekomster kan bekjempes med lusing, slått eller sprøyting.

Lusing

Forekomster med få* eller middels mange* planter lukes. Det grunne rotsystemet gjør den lett å luke. Plantene kan bli liggende på stedet, men etterlates slik at rota ikke har kontakt med jorda, og ingen del av planten får kontakt med rennende vann.

Foto: Inger Sundheim Fløistad

Slått

Slått, ved mekanisk nedkapping med grastrimmer, brukes i tette forekomster med mange* planter. Forekomstene slås så langt ned mot bakken som mulig, slik at man får med unge individer og begrenser gjenveksten. Plantene kan bli liggende på stedet, men slik at ingen del av planten får kontakt med rennende vann. Fordi planten

kan skyte på nytt fra basis er det viktig å følge opp arealer som er nedkappet senere i sesongen. (se bekjempelse i praksis – tidspunkter).

NB! Risiko for spredning av frø ved slått. En har bedre kontroll ved lusing.

* *Mengde kjempespringfrø pr. lokalitet:*
Antatt utgått = ikke funnet på 2-3 år
Få = 1-50 planter eller over 20 meter mellom hver plante der forekomsten dekker et større område
Middels mange = 50-500 planter eller 2-20 meter mellom hver plante der forekomsten dekker et større område
Mange = over 500 planter eller under 2 meter mellom hver plante der forekomsten dekker et større område

Sprøyting:

Sprøyting bør brukes i minst mulig utstrekning av hensyn til miljøet, spesielt langs vassdrag. Tiltakshaver bestemmer om det ønskes brukt plantevernmidler. Dette kan være aktuelt i store og tette forekomster. Ved sprøyting langs bekkefar og på elvebredder må dispensasjon fra Mattilsynet innhentes hvis plantene står så tett på vannkanten at det er fare for avrenning til vann.

Glyfosat-preparater er aktuelle. Plantene bør behandles tidlig i sesongen, før de er 15-20 cm høye. Tiltakene skal skje i henhold til forskrift om plantevernmidler § 17-22. Alle som bruker plantevernmidler skal ha sprøytesertifikat.

Arealet som skal behandles, skal merkes med plakat som er godkjent av Mattilsynet når området er åpent for allmenn ferdsel

http://www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00039/Advarselskilt_f or om_39690a.pdf

Ved bruk av plantevernmiddel skal middelet påføres plantenes blader mest mulig direkte slik at spredningen i naturen begrenses.

Bekjempelse i praksis

- Tiltakene gjennomføres på de samme lokalitetene 4 ganger per sesong med ca 3 ukers intervaller. Tidspunkt for bekjempelse må tilpasses lokale forhold. I Østlandsområdet passer disse tidspunktene:
 - uke 27 (begynnelsen av juli)
 - uke 30 (sent i juli)
 - uke 33 (midten av august)
 - uke 36 (begynnelsen av september)
- Alle lokaliteter skal oppsøkes og bekjempes i henhold til ovennevnte kvalitetskrav. Der det er vanskelig å komme til forekomstene fra land må man gå i elva (vadere eller vådrakt).
- Dersom noen enkeltplanter er i ferd med å utvikle frø, puttes disse i en tett sekk på stedet for senere å bli fraktet til forbrenning. Avblomstrede blomsterstander og blomsterstander som har kommet langt i utvikling (enkeltblomster har falt av) behandles som frø.
- Spredning av frø til nye steder må forhindres. Vær oppmerksom på at frø lett kan spres til nye lokaliteter med skotøy, maskiner og utstyr.
- Undersøk minst 1 - 200 meter nedstrøms for registrerte forekomster, eller til nærmeste vann/sjø. Forekomster som har spredd seg videre nedover vassdraget må også bekjempes.
- Forekomster der det med stor sannsynlighet ikke finnes noen planter ("trolig utgått") oppsøkes bare i uke 30 og i uke 36.
 - I uke 30 gjøres et større ettersøk av forekomster
 - langs bekkestrengen opp til 3 meter over flomvannstands nivå og langs alle fuktsig.
 - Nedstrøms registrerte forekomster for å se etter etablerte planter som tidligere ikke er oppdaget eller som nylig har etablert seg.
 - Oppstrøms for å avdekke eventuelle smitekilder.
- Ettersøk etter kjempespringfrø bør samkjøres med ettersøk etter kjempebjørnekjeks (se FAGUS Fakta nr 2/2009 Bekjempelse av kjempebjørnekjeks).

Det kan være nyttig å bruke kikkert der det er vanskelig å komme til eller der flommarks-området er bredt.

Foto: Bioforsk Plantehelse

Foto: Erling Fløistad

Rapportering

Tiltakshaver bør kreve rapportering. Ta stilling til hvor ofte logg skal leveres.

- Utarbeid oversikter over hvilke tiltak som har blitt gjennomført, hva som gjenstår av arbeider og dato for hvert tiltak føres fortløpende for hver forekomst for hver bekjempelsesrunde (se forslag til logg på side 4).
- Dersom det oppdages nye forekomster eller utvidelser av eksisterende, bør disse tegnes inn på kart og beskrives (dato oppdaget, mengde, utviklingsstadium) og rapporteres til tiltakshaver. Hvis det oppdages forekomster på andres forvaltningsområder som ikke er tilstrekkelig bekjempet, bør også disse rapporteres slik at de ikke bidrar til ytterligere spredning.
- Bygge- og gravearbeider på eller ved kjente forekomster bør rapporteres, slik at tiltakshaver kan gjøre utbygger kjent med eventuell fare for spredning.

Massehåndtering og graving

Dersom det skal graves eller fjernes masser der det er kjempespringfrø skal disse massene:

- håndteres lokalt slik at plantene ikke spres til nye steder eller
 - legges som toppmasser i arealer som skal skjøttes som grasmark eller grasplen, og fortrinnsvis i tørre områder eller
 - deponeres i varig deponi
- Massene skal under ingen omstendigheter benyttes i annen jordproduksjon.

Registrering av forekomster av kjempespringfrø (eksempel)

Lokalitet	Tetthet	Siste tiltak	Merknad

Forklaring til kolonnene:

- Lokalitet: Beskrivelse av stedet.
- Tetthet: ingen, få, noen eller mange planter
- Siste tiltak: Hvis det har blitt gjort tiltak, når ble det gjort sist og hva slags tiltak ble gjort. For eksempel: 2008-05-24 Nedkapping
- Merknad: Andre ting som kan være nyttig. For eksempel naturbeskrivelse (skog, eng, landbruksareal, veikant, bekk, nær hager)

Inger Sundheim Fløistad er forsker ansatt i Bioforsk PlanteHelse og FAGUS-rådgiver. Bård Øyvind Bredeesen er biolog ansatt i Friluftsetaten, Oslo kommune. Tore Felin er anleggsgartnermester ansatt i Statens vegvesen Region Øst.

Foto ved Erling Fløistad, Inger Sundheim Fløistad og Hege Abrahamsen

Foto: Inger Sundheim Fløistad